

Izhaja vsak četrtek
in velja s poštnino
vred in v Mariboru s
pošiljanjem na dom
za celo leto K 4.—
za pol leta „ 2.—
za četrt leta „ 1.—

Naročnina se pošilja
upravnistvu v tiskarni
sv. Cirila, koroške
ulice št. 5. List se
pošilja na odpovedi.

Deležniki katol. tis-
kovnega društva do-
bivajo list brez po-
sebne naročnine.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Posamezni listi dobé
se v tiskarni in pri
gospodu Novak-u na
velikem trgu po 10 h.

Rokopisi se ne vra-
čajo, neplačani listi
se ne sprejemajo.

Za oznanila se plačuje
od navadne vristice,
če se natisne enkrat,
po 15 h, dvakrat 25 h,
trikrat 35 h.

Inserati se sprejemajo
do srede opoldne.

Štev. 25.

V Mariboru, dne 21. junija 1900.

Tečaj XXXIV.

Slovenski vinogradniki.

Ne mine skoro teden, da bi ne izvedeli za kak nov dokaz, kako malo naklonjena je graška gospoda štajarskemu slovenskemu ljudstvu. Zadnjo nedeljo je govoril državni in deželni poslanec Robič pri Sv. Barbari pri Mariboru o ravnanju deželnega zbora in odbora nasproti slovenskim vinogradnikom, razkril reči, vsled katerih so se izvijali poslušajočemu ljudstvu nevoljni in ogorčeni klici: Proč od Gradea!

Dosedaj se je oddajalo po mnogih okrajih ubožnim vinogradnikom trsovje za nove nasade brezplačno. Bilo je sicer slabo trsovje, boljše se je oddajalo premožnejšim proti majhni odškodnini, a bilo je vsaj brezplačno, in darovanemu konju ne gledamo na zobe. Znaprej pa je naročil naš slavni deželni zbor našemu deželnemu odboru ravnati tako-le: »Brezplačna oddaja trsovja se v bodoče opusti, v kolikor ne obstoji posebna zavezanost nasproti državi; rezniki in korenčniki se naj dajejo manj premožnim po nizki, deželnim stroškom približni ceni, premožnim po 6 oziroma 20 K od tisoč, cep-
ljenci manj premožnim po 160 K, premožnim po 240 K od tisoč.

V bodoče torej ubogi vinogradniki ne bodo več dobivali trsovja brezplačno. Ker pa si na lastne stroške ne morejo nakupiti trsovja, se to pravi, da so ubogi vinogradniki izročeni popolnemu propadu. Vsakemu ubožcu se pomaga, le vinogradnikom se bo odslej odrekala primerna pomoč. Deželni odbor dobro ve, zakaj to dela. Na Spodnjem Šta-

jarju, kjer se pred vsem goji vinarstvo, so ubogi vinogradniki skoro izključno slovenskega rodu, a premožni vinogradniki so nemški meščani in s slovenskim denarjem obogateli nemškutarski trgovci po deželi.

Pri dovolitvi brezobrestnih posojil za prenavljanje vinogradov se je izmed Slovencev že sedaj slišalo mnogo pritožb, ker so se podpirali kaj radi meščani, tudi bogati meščani. Neki Mariborčan, ki ima okoli 60.000 premoženja, je z ozirom na svoje veliko uboštvo dobil brezobrestno posojilo. Gotovo je, da bo odslej še slabše, kajti navodila se glasijo: »Pri dovolitvi brezobrestnih posojil naj veljajo sledeča pravila, o katerih se ima deželni odbor z visoko vlado sporazumeti: Dotične prošnje stanujočih v področju mest z lastnim statutom ima mestni urad kot politična oblast I. inštanice sprejemati, pregledovati in predlagati.«

Ta točka je nameroma narejena za Mariborčane, Ptujčane in Celjane. Ti bodo pri svojih uradih brezdomno kaj lahko dobili priporočilo. Na deželi stanujoči vinogradniki pa bodo morali vsi letati k svojim okrajnim glavarstvom.

Druga točka se glasi: »Politične oblasti I. inštanice naj podpira v pregledovanju in odobravanju došli prošnji zaupni mož, kojega ima imenovati deželni odbor (!!) za vsak sodnijski okraj.« Deželni odbor bo torej imenoval tudi zaupne može, deželni odbor, ki pač pozna nemške politike na Spodnjem štajarskem, ne pa dobre poznavalce naših vinogradov. Podpore se bodo torej določevale po naših nasprotnikih, in slovenski vinograd-

niki že naprej vedó, kaj jim je pričakovati. — Tretja točka: »K posvetovanju in sklepanju o rešitvi došli prošnji se naj privzame eden od deželne vinorejske komisije in dva od deželnega odbora imenovana zaupna moža.« Zopet ista nakana, kakor pri prejšnji točki. Vidi se, da je deželnim očetom mnogo ležeče na nemstvu, na prospevanju vinogradništva pa le toliko, v kolikor je v nemških rokah.

Najbolj pametna je določba v četrti točki: »Za visokost pri podelitvi posojil velja pravilo, da se daja kot najvišji znesek od oralna posojila 600 K in da se daja za eno osebo posojilo k večjemu za 2 orala.«

V vsej svoji nagoti pa se prikazuje brezobzirna nemška nakana v zadnji točki, ki se glasi: »Pri razdelitvi brezobrestnih posojil se naj na uboge in revne mestne prebivalce primerno ozira.« To je nečuvno, da si deželni odbor in zbor sploh upata kaj takega pokazati pred javnostjo. Revni mestni prebivalci, ki imajo vinograde, se torej naj podpirajo! Kdo pa pozna revnega meščana, ki ima vinograd? V resnici ubogi in revni meščani nimajo vinograda. Ta določba je samo za nemške meščane. In da se to nekoliko pokrije, postavili so za »uboge in revne meščane. Ali se sedaj ne bodo odprle tudi zaslepljenim Slovincem oči? Ali ni očitno, da se na Spodnjem štajarskem Slovenci prezirajo in zatirajo? Ali še boste nadalje poljubovali svojim nasprotnikom šibo, s katero vas tepejo? Ne! Vzdromite se ter recite: Takega ravnanja z nami ne prenašamo več, in dobiti moramo samoupravo za Sp. Štajar!

Listek.

Med ogerskimi Slovenci.

Maribor dne 11. junija 1900.

II.

Najprej sva v Cankovi obiskala peka D. Moj stari prijatelj! Ljudje so zaporedoma prihajali v njegovo prodajalnico. Največ so kupovali moko in sicer ne samo zaradi bin-koštnih praznikov, ampak tudi zaradi tega, ker odhaja v tem času na tisoče mož v Slavonijo na delo. Dasi se nahajajo med ogerskimi Slovenci trdni, bogati kmetje, vendar je med njimi tudi mnogo uboštva, posebno proti izhodu v vinorodnih krajih. In kar je še hujše, doma ne najdejo ti ljudje dovolj zasluzka. Zato hodijo spomladi ob času kopi možki in ženske trumoma na Štajarsko v vinograde za kopače. Kako žalostno jih je gledati, kadar jih v nedeljo popoldne gredo cele procesije skozi Radgono. Ti od gladu upadli, blede obrazi, kako se človeku utisnejo globoko v spomin! Sedaj ko se v Slavoniji začenejo poletna dela, kakor košnja, žetev, mlatitev, odhajajo možki tje doli, žene pa ostanejo z otroci doma, ter obdelujejo lastno zemljišče. V jeseni se vrnejo potem možje

nazaj s čistim dobičkom okoli 50—60 gld. in s tem živijo vsi skupaj skozi celo zimo.

Župnik v Cankovi je Jožef Borovnjak. Zajedno je tudi častni dekan, naslov, ki pri nas tokraj Mure ni v navadi. Prijazni gospod je že precej star, let si nisem zapomnil, pač pa, da bo drugo leto obhajal zlato mašo. A starost se mu ne pozna niti v obrazu, niti v kretanju in gotovo tudi v njegovem dušnopastirskem delovanju ne. Kajti ravnokar je dovršil prezidavanje prej pretesne cerkvice. Stavba nosi nekoliko znakov romanskega sloga. Znotraj je cerkev jako čedna in lepa. Ime sedanjega župnika je v slovenski slovstveni zgodovini dobro znano. Izdal je mnogo nabožnih knjig v ogersko-slovenskem narečju in madžarskem pravopisu. Svoje župljane jako hvali, da so pridni in v verskih rečeh mu udani. Pod okriljem svoje dušnopastirske skrbi ima tudi eno cigansko vas. Toda cigani iste vasi so se že navadili stalnega bivanja, le par družin še ciganska narava potegne vsako leto na večdnevne in večtedenske izlete v štajarske gozdove.

Ko sva šla iz župnišča, se je solnce začelo krepko opirati v najine hrbte, kakor da bi nama hotelo nagajati in postalo nama je vroče. Midva pa sva solncu prečrtala račun ter jo potegnili v bližnjo krčmo. To ni bilo proti najinemu programu, kajti kot

potovalca, ki se za vse zanimata, hotela sva se tudi prepričati, kako se kaj ogerski Slovenci izkoriščajo z Noetovo iznajdbo. Kapljica ni bila slaba! Še kralj Matjaš s svojo lepo Alenčico bi jo pil, rekel sem svojemu tovarišu. Ta se mi je sicer nasmejal in ni bil mojega mnenja, a ker tega nisva smatrala načelnim vprašanjem, se nisva skregala, ampak ostala prijatelja.

Smoter najinega nadaljnega potovanja je bil Edsidi Matjaš v Gederovcih, katerega sva poznala ravno iz »Slov. Gospodarja« kot širitelja narodne zavednosti med ogerskimi Slovenci. Mahnila sva jo proti Gederovcem po veliki stezi. Dolgočasna pot! Par navadnih vasi, sicer pa sama polja, travniki in pašniki. Pri obdelovanju polja ni videti nobenega napredka, vse se opravlja, kakor so opravljali že očetje in praočetje. Mnogo sveta še leži neporabljenega. In vendar bi moral dandanes kmet navrtati vsak kosček zemlje, da dobi več pridelkov. Vasi so še dokaj snažne, imajo približno isti značaj kakor štajarske murskopolske vasi, le toliko zidanih hiš ni videti. Vsaka vas ima svoje pokopališče. To je ogerska posebnost, ki jo terjajo postave. Midva sva skraja ugibala, odkod toliko pokopališč. Pa sva jih hitro razdelila, enega katoličanom, drugega luteranom, tretjega sva bila pripravljena dati židom, toda videla sva

Slovenski narodni ponos.

IX.

Ponosni bodimo Slovenci tudi na svoj jezik, ki je na svetu jeden najkrasnejših. Izmed živečih jezikov, ki je govore prosvetni narodi, so najlepši slovanski; to ve vsak, kdor jezike pozna. Med slovanskimi pa, dasi so si bolj ali manj podobni, vendar zopet slovenski združuje v sebi razne vrline v toliki meri, da ga nadkriljuje menda le jeden.

Slovenski jezik je na prvo bogat. Že na glasovih; črk pišemo sicer le 25, ali s tem ni rečeno, da imamo tudi ravno toliko glasov; teh je mnogo več in le radi tega izhajamo s 25 črkami, ker z jedno poznamenjemo po več glasov. Med glasovi se nahajajo torej tudi takšni, ki so drugim narodom popolnoma tuji, kakor na pr. Nemcem z in ž. Pravo bogastvo našega jezika pa se odkriva še le v besednih oblikah. Že samostalnik jih ima s svojimi 3 števili in 6 skloni 18, še več pridevnik; kaj pa naj rečemo o obilju oblik pri glagolu, v kojem se moč in krasota slovenskega jezika še le prav razodeva? Tujec se našemu glagolu ne more prečuditi, kajti na jednom jedinem slovenskem glagolskem deblu se da več pomenov proizvajati, kakor na katerega bodi neslovenskega jezika vseh besednih plemenih skupaj. In kako krepke so vse naše oblike, kako polnoglasne njih končnice! Vsaka izmed njih je v primeri z neslovenskimi bujen junak zraven hromih starcev. Cela knjiga bi se dala napisati o našega jezika prednostih, ki izvirajo iz bogastva oblik, a »Slov. Gosp.« nima prostora, da bi se v jezikoslovnih študijah razpuščali na široko; zato hočemo raje povedati, ali in kakó bogastvo glasov in oblik jeziku priduje. Ker imamo vse, kar glešajo drugi neslovenski narodi, in ker smo bogatejšemu jeziku privajeni, se nam zdijo tuji jeziki jako lahki, in privajamo si je, kakor izkušnja kaže, igraje, dočim se na pr. Nemec našega jezika navadno do smrti ne nauči. Dobro vemo, da nam tudi naš bistri duh olajšuje učenje drugih jezikov; a souzrok prikazni, vsled koje slovimo, je brezdvomno bogastvo glasov in oblik našega jezika. Doslej nam je zmožnost, tako lahko učiti se drugih jezikov, sicer menda več škodila nego koristila, ali upamo, da bo to odslej, ko v narodni zavednosti napredujemo, drugače.

Drug jezik znati, ni svojega prodati.

Bogastvo glasov in oblik pa daje tudi jeziku melodioznost in krepkost, da zveni na uho kakor mogočna godba, dočim se jezik, revnejši na glasovih in oblikah, sliši dolgočasen in enoličen, kakor klepanje kose.

križ in sedaj sva dobila resne pomisleke. Vprašala sva, in ugibanja je bilo konec. Otroci, ki sva jih srečavala, pozdravljali so naju madžarski. To je sad madžarskih šol. Ko pa sva se začela z njimi razgovarjati, govorili so slovenski ter nama rekli, da ne znajo mnogo madžarski. Gotovo je, da madžarizacija ne bo nikdar tako hitro napredovala, kakor germanizacija. Nemški jezik je slovenskemu mnogo bližji, nego madžarski, ima ž njim več skupnih svojstev, skratka ves jezikovni čut Slovencev je za nemščino bolj sprejemljiv nego za madžarščino. Ogerski Slovenci so prijazni ljudje, zrejo ti zaupljivo v obraz. Odrasli ljudje so naju pozdravljali lepo v slovenskem jeziku. Ženske so videti bolj slabotne nego na sosednem Štajarskem. Moški imajo v obrazu že arpadski izraz, so suhih lic, temne, zagorele barve, velikih močnih ličnic. Rasti pa so vitke in prej velike nego majhne. Breguš nisva nikjer videla; ali ni bila ravno sezona za nje, ali pa so se morale že tudi popolnoma umakniti moderno prirojeni obleki, ostalo nama je prikrito. Tudi pri ženskah nisva opazila narodne noše. Mogoče pa je, da jo nosijo še po nedeljah.

Take in enake reči sva opazovala in premišljevala po dolgočasni poti proti Gederovcem. Da bi že bila kmalu pri Edšidtu, bila je moja preiskrena želja! Solnce je sipalo vse

Naš jezik pa je tudi bogat na besedah, tako bogat, da ne stoji niti za najbogatejšim. Nemci se kaj radi bahaajo s to svojo bogatijo, ker so sploh bahači in ker slovanskih jezikov ne poznajo. Primerjaj pa naš slovar, ki ga je izdal prof. Pleteršnik s katerim bodi nemškim, tudi največjim, koliko besed šteje? 100.000. Nemški pa tudi ne več. Tako stoji stvar sedaj, ko so Nemci na vrhuncu kulturnega razvoja, mi pa v kulturnih povojih; kakšen pa bo naš besedni zaklad, kadar bodemo mi imeli le polovico prosvetnega pota za seboj? Res je, da nam marsikaterokrat manjka besede za to in ono, dočim Nemcu in celo še nekterim izmed nas nemška beseda o tistem predmetu gladko teče; ali je pa s tem dokazano, da slovenski jezik dotičnih besed nima? Ima jih, ima, ali znati jih je treba. Da nam ne padajo kar iz ust, ni toliko naša krivda, kakor krivda onih, ki nam branijo slovenske šole in nas tišijo od velikih obrtov in industrij; manjkajo nam namreč le tiste besede, katere bi nam morale dajati šole nižje in višje, in katere se porajajo po delavnicah in tovarnah; teh besed tudi Nemec ne pobira med štirimi stenami svoje kočee. Toda Bog bode tako milosten, da bode tudi nam kedaj dal uživati blaginjo narodnih šol, velikega obrta in industrije.

Kakor ljudje, tako so tudi jeziki z ozirom na njih gibčnost različni. Naša slovenščina je tvorka kakor vosek, ki se rad udaja vsakemu pregibu, a zopet prožna kakor vozna vzmet, na koji se vse le ziblje; vsled tega je naš jezik izborni sposoben ne le za najgloblje raznovrstne znanosti, ampak tudi za vsak najmogočnejši kakor i najnežnejši izraz dušnega stanja.

In k vsem tem vrlinam, ki naš jezik že itak odlikujejo pred drugimi, stopi še jedna: njega čudovita blagolglasnost; slovenščina je slišati kakor krasno zvonjenje, dočim se nam ta ali oni jezik glasi, recimo kakor bi se trli orehi, ali kakor da voda vre, ali kakor da bi se lajalo.

Jeziki se, ker ima vsak svoj posebni značaj, radi po tem-le primerjajo; o jednom se reče, da je mogočen, o drugem, da je nežen itd. Kaj bi se lahko reklo o našem slovenskem jeziku? Da je vse to; lahko se ti glasi mogočno kakor grom, nežno kakor pihljanje vetriča, jasno kakor zvon, zamolklo kakor globok vzdih iz možkih prsi, veličastno kakor orglje in zopet ljubko kakor žgolenje ptička v razoru.

Da, naš jezik je res velekrasen; res pa je tudi, da te krasote mnogi ne poznajo, bodisi da se je ne zavedajo, bodisi da ne dobe zlahka prilike, prepričati se o njej;

svoje žarke na naju, in bilo nama je hudo vroče. Nobenega oblaka ni bilo na nebesnem svodu. Jaz sem sicer po celi poti pridno zažigal ogerske smodke ter delal goste dimne oblake. A nič ni pomagalo, solnčni žarki so jih hitro in hlastno posrkali v se. Moj prijatelj pa še tiči tako globoko v srednjeveškem mračnjstvu, da še se ni povspel do kadenja, do te velevažne pridobitve novega veka. Sicer pa mu tudi ni bilo treba iskati kakih oblakov, kajti hodil je lahko v moji senci. Saj to menda ni nobena sramota, ako tukaj javno priznam, da je pogosta sprememba zdravega podnebja zadnja leta jako ugodno uplivala na razvoj mojega telesa. To je dejstvo, ki mi sicer povzroča mnogo neprijetnosti, a ki se ne da utajiti. Ah, kako rad bi bil zopet tako lahek in vitek kakor nekdanj v zorni mladosti! Če bom šel kedaj zopet na Bled, tedaj bom potegnil na otoku iskreno za isti zvon, ki vse želje izpolni, ter si želel telesne lahkote. Morda se mi vsaj ta želja izpolni! Pa to bom kar pristavil, da take lahkote ne želim, kakor jo ima moj tovariš. Ako bi on živel v Trstu, bi se bora neprestano igrala ž njim v zraku.

Bližala sva se Gederovcem.

kajti najkrasnejši je pač le književni jezik, ki ga ne kazi ne zatezavanje, ne pevanje, ne nepopolno izgovarjanje samoglasnikov in drugo, kar je narečjem tu bolj, tam manj lastno. Kdor je kedaj slišal vzorno slovenščino govoriti iz ust dobrega govornika ali deklamatorja, tega je, in najsi je bil tujec ali našinec, lepota našega jezika gotovo osupnila, da, tako prevzela, da je bil iz sebe in djal, ko se je zopet zavedel: »Zdaj še le vem, kakšen dar božji je jezik!« Ni brez vzroka papež leta 868. proglasil slovenščino cerkvenim jezikom, ki še danes rabi pri pravoslavni in tudi pri naših rimsko-katoliških takozvanih glagolaših v Istriji, Dalmaciji in Hrvatski.

Naš jezik pa še ima zraven krasote tudi druge vrline. V vsakem jeziku se nahajajo narečja; ali ta se včasih med seboj razlikujejo tako, da se dva, ki govorita razni narečji, težko ali celo ne moreta razumeti. Gola resnica na pr. je, da berolinski Nemec tirolskega ne razume in naopak. Tudi je v nekaterih narodih velika težava s knjižnim jezikom, ki velja za narodno celokupnost, v nekaterih celo tolika, da se pri prostemu človeku, poznajočemu le narečje, zdi jezik v knjigi kakor popolnoma tuj. Med nami Slovenci, kar nas tlači božji svet, razume vsak drugega, kakor brata, in vsem skupaj se glasi jezik književni, kakor beseda materina. Družba sv. Mohorja ne bi imela tako ogromnega števila udov v priprostem ljudstvu, ako knjižnega jezika vsakdo ne bi prav tako umel, kakor svoje narečje. Pri nas zastran jezika razumeva katerosibodi knjigo slehern pastir, ki zna brati. To je neprecenljiva dobrota, na kojoj smo slobodno ponosni; po njej je našemu narodu omogočeno ne le, da se hitreje, ampak tudi da se sam izobrazuje, kolikor se le hoče. Pa tudi smemo s ponosom reči, da glešta naš narod splošno izobrazbo, kakoršno nahajamo na pr. v Avstriji le še pri Čehih.

Nismo še pri koncu s hvalo in proslavo našega jezika. Šest bratov stoji okoli njega: Rus, Poljak, Čeh, Lužički Srb, Srbohrvat in Bulgar, vsi mu priznavajo prvenstvo, in nobeden mu ne odreka častiljivosti nad samim seboj. In to prvič, ker so najstarejši slovanski pisemski spomeniki pisani v jeziku slovenskem, in drugič, ker slovenski jezik po svojem ustroju med brati vsekako zavzema središče; vsled tega je najlaglje učiti se slovanskih jezikov, ako se najprej naš slovenski zna, ker je namreč ta vsem drugim podobnejši nego katerisibodi izmed onih. Radi tega uživa slovenščina zlasti v učenih krogih, v kojih se proučavajo razni jeziki, visoko spoštovanje. Kako nespametni so torej tisti slovenski starši, ki pri svojih otrokih slovenščino zanamajajo, ali ki jim jo celo dajo jemati, veselé se, ko slišijo iz njih ust nadomestnico nemško! Zaklad zametavajo, ki je neprecenljiv, in ki ga modri tujci s tolikim trudom kopljejo.

Slovenec, ali zdaj veš, koliko imaš v svojem jeziku? Kar smo rekli, je komaj betvica tega, kar bi se reči dalo, in vendar imaš že zdaj vzroka dovolj, da si na krasni zaklad, ki ti ga je dobrotljivi Stvarnik podaril, ponosen. Zato pa ne pregrešuj se, sramuj se tega daru, marveč s ponosom oznanjuj svoje prekrasne materinščine hvalo doma in na tujem, dokler ti bije srce.

Politični ogled.

Avstrijski politiki si belijo glave, kaj bo sedaj storil minister Koerber, ali bo vladal nekaj časa s § 14, ali pa bo državni zbor razpustil. Ljudstvu prijazne stranke se ne bojijo novih volitev, pač pa Poljaki, liberalci in konservativci. Bržkone še se Koerber sam doslej ni odločil, kako bo ukrenil.

V Trstu se godijo čudne reči. Na Tellovo se je hotela bratovščina sv. Cirila in Metoda s svojo zastavo udeležiti procesije pri Sv. Jakobu, a župnik-italijanaš je po policiji prepovedal zastavo. Slovensko ljudstvo je bilo vsled tega grozno razburjeno. Odpad-